

РЕНАТО ВУЈАКОВИЋ

ЧУДО У ПОРТИ КАЛАШКОГ ХРАМА, ТЕ ПОДМУКЛИ РЕЦИДИВ БИБЛИЈСКЕ ПОМЕТЊЕ ЈЕЗИКА У ИСТОЈ

Као да старост не мути довољно разум, као да мразна не ле-ди мијелинску супстанцу, Агика, пензионисана медицинска сестра – што је извиријући на пријемни шалтер калашког стационара ишчекала да јој тако прође и живот – наговори свог „Лацику”, горштакчи робусног Лајоша, да најзад и они стану на *луди* камен. Уз све, усудни реше да се церемонија уприличи по православном обреду, практично испред носа папског крстоносца Сент Иштвана.

Лоцирајмо озго, како то без фронцле опшије Гугл мапа: скром-на порта калашког храма, искрзана хладовина борових крошњи. Постројен ешалон живахних наследника, што је генским грана-њем породичног стабла, ижђикљао у две младице, ћеркину и си-новљеву, који се, опет, разбокове у четири светлокосе крунице.

Лацика као у камену, потезом исклесан: четвртаста брада, шпиц јагодица, бетонска равнина чела. Исто како из стене избије поретки коров, тако на њему штрче бркови, кочопере се обрве, тре-павице, бела коса. Све супротно од своје, још који час невенчане супруге: ониже, обле и дежмекасто меке црнке, која ни у познијим годинама, не мора крити седе фарбајући се.

Притиснути, и за поодмакли јул прегустом спарином, *мла-денци* се фреквенцијом спорог метронома искриве да још понешто приупитају куме о детаљима предстојећег обреда.

Притом, старија која ће сведочити пред Богом о љубави Аги-нени и Лајоша, трговачки упакована у вимблдонски зелену хаљи-ну, „тако здраво” маше повећом лепезом, да мора с другом руком, у којој је глина-жута свећа окићена врпцом, придржати шеширић; сваким замахом повивши борову крошњу, као боинг при полетању.

Млађа пак тек што шутне паркирну ножицу, да на њу ослони свих триста кубика наранцасто-црне јамахе; да није тако, нема сумње привезала би испред храма неоседланог ђогата, пошто лаганим касом дојаше из вигвана. Окачених палчева о цепиће, цупка ногом (биће у такту *Riders on te storm*), а све у редизајнираној ношњи из доба племенског окупљања уз логорску ватру, сирове преобуке северноамеричке скво: чизме од меке коже до испод бутине, са ресицама; на јакни крута крагна, низови нитни. Њена свећа вири одстраг, из стражњег цепа фармерки.

Иако је Лајош тај, који вуче, или боље рећи чупа, православне корене (крштено име му је Лазар, кадар да ту и тамо још искомуницира на српском, колико му већ из дубине свести, проблесне светионик детињства), ово, безмало инцидент-венчање, десиће се по пустој жељи његове верне сапутнице, чисте Мађарице Агнеш Нађ.

Лајош Мезеш (од старине Медић), робусни *phater familias*, чија потрошња шприцера, не крача за потрошњом нафтног деривата мерцедесевог шлепера којим је прокрстарио Европу уздуж и попреко, сад наместо дизелом, монденски нафајтан парфемом с наглашеном нотом азијског јасмина, неће престати да гунђа, да кафански муља псовку кроз бодљикави брк.

Овог часа за леђима му је најмлађе, од четворо деце српских избеглица Републике Српске. Пришљамчило се и њима, као и обично, незвано.

Изјуриће Гаврило из нагриженог кућерка, пропале окућнице са баштицом (све у ограђеном дворишту храма, које Самоуправа Срба у Мађарској издаје уз ренту) чим спази публику, а све да се подичи љубимцем, шугавим мачетом, што га спасилачки грли у њедрицама. У једно нема двојбе, љубав, самилост које Гаврило као јару зрачи на свог Роћка, заувек ће несразмерно надјачати сваки социјални обзир, хистеричне претње мајке: „У кућу! Враћај се! Чујеш ли?!” ове заједно са аромом нагорелог уља куљају кроз кухињски прозор.

„Нашао га, пред кућом. Неко га изгубио. Излечио га! Знаш како?” Гаврило вреба поглед. „А?” зашкиљивши зеленкастим окицама, уједно ће сузити простор за мајчин продорни сопран, али, и изоштрити фокус ловећи заинтересованост.

„Не сметај! Је л’ видиш шта је овде”, иза лепезе сикће, кума упакована у украсни папир.

Елем, све српске Калазлије знају, да локални бревијер тога што се не сме у тој мањинској заједници, има централно поглавље, које опомиње шта ће снаћи онога који се испречи Наталији Павловић на њеном вратоломном (тежинском, и брзинском) пентрању лествицом друштвеног угледа. Колико је нама познато, једнако

успешан је још једино Новак Ђоковић, одржавајући континуирано и предано свој АТП рејтинг. Наталија Павловић девојачко Белош, све то и превентивно презентира: салонском рукавицом, мотивом истока исцртаном лепезом, плитким шеширићем, тетрапак хаљеном, ташницом.

Овде и сад, међутим, узалуд:

„Намазао сам му око!” полетарац не одустаје од потраге за сведоцима.

Предаторски пикира господску дечицу, иако ни речи она не разумеју; при томе, старији ову склањају иза леђа, као да набасаше на пса луталицу, а не на чељаде.

Но, сам Гаврило не њуши никакву опасност. Свикнут је, очигледно, на мрштење, колутање очима, и на то, како сад сопће nobles кума. Неће га поколебати ни намргођени Лаци – враголан олињало маче не да крије, но ће му га потурити под нос.

„Baszd meg”¹, окренуо му леђа адмирал друмске крстарице, бришући марамицом чело, врат.

„Гаврило!” из резиденције калашког свештеника, долебдевши кривудавом стазом, зарежа јереј Михајло, „сад ћу мајку да ти зовем!”

Фртаљ сата окаснивши, прелеће степеник улаза у двориште, попут старинских госпођа узвлачећи с обе руке мантију. Хита висок и мршав, бујном жутом брадом, пиргав, болесно модрих усана, да венцем верности окруни Аги нени и њеног изабраника.

Стрпавши у њедра олињалог Рођу (тако је, ономад, играјући се свештенослужитеља *крсишо*, обредно га поливши и водом), полетарац у трен ока стругне иза зидине.

„Мота се, улази-излази. А служба! Кажем му мајци! Не вреди. Неваљалац!” зарежа протонамесник будимског Владике, не би ли зрака ведрине пробила натмуреност свадбара.

„Добар дан, добар дан! Ју-но-пот!”² Помаже Бог! Како смо, спремни? Мало се задржао. Не мари, са’ ћемо одмах. Пешкири, бурме? Пођимо”, свештенослужитељ замеди.

„Преосвећени, код нас ће бити бурме?” пита тетрапак-кума, окренувши се одмах и да преведе Аги нени.

„Их, преосвећени?! Молим вас. Грешник! Их! Изволте, само да ја, овде – мало! Даћете ми их”, трзне из рамена да откључа храм, „да их осветшам. Све ћемо се лепо договорити. Ееевоо гаа!”

Крути младенци први, ћутке закораче у полутаму. Ту где барокно тиња раскош позлате, зрела румен, прохладна јесен вере дозревала минулих векова. Ту, где, као и широм Европе, мукло замире одраз Нестворене Светлости, у презрелост облика и боја.

¹ Јеби га!

² Добар дан! (Jó napot!)

Једнако како се из лишћа повлачи хлорофил, сви суштаствени минерали – оставивши биљку запаљену нијансама ватре, у последњој буктињи пред зимску замрлост, коначни сан – дешава се исто и са хришћанским светилиштима: долиставши до врхунца, данас већином пусти, конзервирани и стерилисани, као замрзнута испод слојева украсног емајла, њима је сваки отисак прста, стопе, душе, музејски дезинфикован. Тихију, прекрасни и напуштени.

Светло што алпски стромо стреми на довратак, помрачи појац Јова. Крупна старина прекорачи праг прекрстивши се. Климне присутном Народу. Овај пут то је растрчана млађурија, ни налик древном тројству што укипљено, попут дорских каротида ординира подбочено о *сџолове*, замишљено уњкајући недељом Божанствену Литургију. Испршен одгега певници да пребира богослужбене књиге. Наглув, несвестан да *крчи*, свако мало избаци неартикулисан звук, дахћући кроз нос тропар, звиждуцкајући небирани Глас. Као да је прогутао транзистор, што затурен, а укључен, губи фреквенцију, па шушти прљаве шумове етра, тек покадшто одаславши и нешто словесно.

Било како било, тетрапак-кума, која се прва по уласку преклони да целива иконе, хита да припали две масне свеће: за живе, и за мртве.

Овај, од искона чуван обичај, пренерази знојем обливеденог Лацику. Лице и држање друмског вука, одаће класичне симптоме шока. Најдубље потресен, трљујући лице марамицом, бабунски зевнуо прати оца Мију, који палећи кандило за кандилом (подгрејавши и тако преврели ваздух), малчице ове и заишице. О томе, биће, промрси Лаци Агики, да она заколута очима и сав тај проверели јед пропусти кроз себе, као покошено поље ветар. У хаљини што слуги тиркиз, невеста зрачи лепоту, ону за коју мудраци веле да се гнезди само у оку посматрача. Гледа двери, ведутама опшаран иконостас. Ослушкује старошћу побрашњавелог појца, одлуталог неком заумном сфером док хучи свој прадубоки исон, да би је, у наредном, омило блаженство – до ногу јој догега најмлађе унуче, ручицама се ухвативши за хаљину.

Лацика пак опет с рамена отресе сако, којим га, подмукло вребајући тренутак, огрне зет. На њему гроздови зноја, баш као да га је поп Мића пошкропио богојављанском босилјачом. Нагло генерише флеке, које се шире незауостављиво, попут територијалне експанзије монголског царства, уместо на мапи, сад на уштирканој кошуљи, од пазуха ка слабинама и стомаку.

„Meleg van, forró, bassza meg”³, прокењакаће, поред свега притиснут и жениним жарким погледом.

³ Топло је, вруће, јебеш га!

„Овде ћете овде испред двери, дођите-дођите”, калашком попи огрнутом јаркоцрвеним фелоном, усне дошле још модрије, као да је, припремајући се, имао тргнути чашицу мастила.

„Куме ту! Иза њих. Тако. Свеће?”

„Ево, ево!” прилети тетрапак-сведок.

Изнесе их одмах затим отац Миодраг из олтара припаљене, врати кумама.

„Бла̄гословено царс̄тво Оца и Сина и Свѣй̄о̄а Духа сада и увек и векове вековааа. У миру Гос̄ио̄ду се ѿмолимоо...”, отпоче јереј.

„Гос̄ио̄ди ӣоомилиууу”, продуби појац Јова понорским басом, чије се чистоте, и звонкости не би постидео ни Павароти. Отац Михајло, међутим, овај оперски наступ, без освртања, покрећући руке, опомена на дискретност.

„Имаш ли Ласло добру и неизнуђену вољу и намеру да узмеш себи за жену ову Агнеш, која је овде, и коју овде поред себе видиш?”, свештеник прострели погледом младожењу.

„Igen!”⁴, оборивши главу за послушнички наклон, узврати чим му преведу, и још онако по војнички, трупне спојеним петама.

„Ниси ли се обећао другој невести?”

„Nem!”⁵, опет ће исто, читавим телом трзнути, пошто му Атакапа-Туника-Начез-Чироки-кума растумачи.

Закратко уследи пауза, у којој се не чу ни звецкање домородачког акесоара, перли и наруквица, којим се Зорка Месарош, позната и као Покохонтас, окитила.

„Имаш ли Агнеш, добру, неизнуђену вољу и намеру да узмеш себи за мужа овог овде Лајоша, којег овде поред себе видиш?”

„Igen!”⁶, зацвркуће.

„Ниси ли се обећала другом човеку?”

„Nem!”⁷, опет ће, јавком ласте.

„Дајте ми пешкир!” осмехнут ће богослужитељ, „узмите се за руке!”

„Fogjátok meg egymás kezét”⁸, превешће тетрапак-кума, па шофер тргне своју, ваљда онако како граби мењач, да на њу, на ивици суза, гестом грације, балетски Агика спусти своју руку.

Изневши платно којим ће *младенцима* симболично везати руке (и ово умотавање се, дабоме, одвија прокувалом Лацики на, мало је рећи запрепаштење), свештенослужитељ запева:

„Бла̄гословено царс̄тво Оца и Сина и Свѣй̄о̄а Духа...”

„Ааамиин”, одјекне из певнице.

---

⁴ Да!

⁵ Не!

⁶ Да!

⁷ Не!

⁸ Ухватите се за руке!

„Боже свети́и ти́и си створио човека и од њејовој ребра саздао жену, учинио њејовом сујрујом и јомоћницом јрема њему, јер и́ако је било ујодно Твом величанстјуву, да човек не буде сам на земљи. Ти сада Госјодару сјусји руку своју са свој светијој јребивалиштја и свежи слјуу свој Лајоша и слушкјуну своју Ајнеш, јер ти́и свезујеш мужа и жену. Учини да као сујружници буду једнодушни и венчај их у једно шело, дај им јород и да уживају у деци, јер Ти владаш, и Твоје је царстјиво и сил. Слава Оцу и Сину и Светјом Духу сада и увек и у векове векова амишин.”

„Аааа”, младожења се, падајући млитаво, постранце пресамити.

„Ијууу!!!”

„Лаци!”

„Арука!”⁹

Свако од четворо унучади: и које шетка, и које скакуташе по црвеним и црним коцкама пода, и оно забављено кандилом, и оно што млати ножицама угнеждено на владичанском трону, укупи се, као у дечијој игри *Царе, царе, колико је саји*.

Прате баку: „Лаци, Лаци!” ушепртљану над дедом, који обевешћен, преврне зеницама откривши беоњаче.

„Паде човек”, избаци Атакапа-Гуника-Начез-Чироки-кума, зачудо на српском.

„Levegőre! Vigyük ki!”¹⁰

„Gyorsan!”¹¹

„Без панике”, засјаће из калашког јереја продуховљено достојанство.

„A lábait! A lábait, emeljétek fel őket!”¹² сугерише Покахонтас.

„Semmiképpen, vörös az arca”¹³ супротстави се медицинар, Аги нени.

„Levegőt, hagyatok neki levegőt!”¹⁴ иште кћерка, као да је то нешто што од некуд треба донети, нешто чега ту нема.

„Nyugodj meg, Betti!”¹⁵, загрлиће је зет манекен.

„Аааа”, Лајош уто одаде шупљи наговештај свести.

„Laci, mi a baj, beszélj velem! Laci!”¹⁶, јеца Агнеш, придржавајући му омлитавелом главу, „Igyál egy kis vizet, Laci! Laci, egy kis vizet? Próbálg inni!”¹⁷ зацвили.

⁹ Татице!

¹⁰ На ваздух! Изнесимо га напоље!

¹¹ Брзо!

¹² Ноге, ноге, подигните му!

¹³ Никако, црвен је (у лицу)!

¹⁴ Ваздуха, дајте му ваздуха!

¹⁵ Смири се, Бетика!

¹⁶ Густе, шта ти је, причај са мном? Густе!

¹⁷ Попиј мало воде, Густе! Густе, воде? Пробај да пијеш!

„Mossátok meg az arcát egy kis hideg vízzel!”¹⁸, усплахирено ће кума.

„На ваздух!” командује Михајло.

С једне стране подбочен сином, с друге придржаван попином руком, посрнули камионџија заплићући ногама испадне из богомоље.

Зашкрипа клупа забодена у рашчупану траву, кад је Лајош притисне телесином.

„Аааа, аааа, аааа... Јој мени!” на српском прокамени, накривљен се преметне, склизне једне на другу страну, као клатно.

„Tessék, Laci, mit mondtál? Mit?”¹⁹ протепа Аги нени.

„Аагха, аагхаа”, усправљен, исколачивши се затурира, тј. застење.

„Кажите, кажите, превешћу”, ушепртљана, са све свећом, Наталија Павловић и сама зевне. Унета Лацики у лице, „ааа”, изусте, као код зубара.

Обезнањени се канда вратио, отео несвестици.

„Да, да, кажите, кажите”, Наталија Павловић ће оптимизмом бабице, готова, штавише, да и матерински затепа.

„У пичку мате-ри-ну!!!”, груне крепко, најзад, Лајош, или Лазар, који год да се то сад идентитет биполаритета одаде, прекинувши то што га дави.

„Оооух!”, изби из Наталије, при том наглом, стрмоглавом губитку *нивоа*, статусне висине.

Остаће заувек тајна, узгред буди речено, како се уопште задржала, којом вратоломијом мачке, којом снагом ће Павловићка зграбити отргнуто уже; тим којим се пентрачу ваља придржати на склиској стрмини друштвене хијерархије. Како је, фламинго-горда, упркос бласфемичној лакрдији, ипак, сачувала достојанство?

Него, препустимо наше драге свадбаре лавиринтној цикличности случаја. Напуштамо њихову спартански утренирану рутину, надасве зацртану будућност.

Заронимо у мрклину прошлог. Залобдивши том наглом променом гравитације, попут пресмелих истаживача, у непрозирном лагуму минулог.

Тонемо.

Неколико дана уназад.

Покушајмо разабрати, потпомогнути једино тим Мнемозиним рефлектором, сфумато-варљивим сећањем, шта се то некоћ збило у порти калашког храма:

¹⁸ Умите га са мало хладне воде!

¹⁹ Молим, Лаци, шта си рекао? Шта?

2.

Шесту седмицу по Васкрсу, или ти на Недељу Слепог, тек је свитало кад је Гаврило Протић вижљасте полетарац гргураве ко-се, пре свих укућана отшкринуо капак. Мљацкаво му лискајући образ, пробудио га залутали љубимац. Кријући то сивкасто, жгољаво маче, најмлађи од Протића ће се, по обичају, одмах и ишуњати из куће, успентрати на оградни зид. Зид, плимом сенки смекшан, посивео од стакластог светла и плишане таме, тристагодишњих дана и ноћи – времена о коме Гаврило слуги тек да се окаменило, да се сасушено круни, и да је у њему беживотно заробљен неки бивши, митски живот, давнашњих Срба, чији прозирни потомци данас узалуд каде и мантрају на славским литијама, не би ли нешто од предачке снаге и жилавости „заитили”. Стрпљиво, дуго се гнездио, ту где је загребао климавом ћирилицом: Г А В Р А; место са кога има предглед на мрка брда с десна, и витки, бели мост, што у даљини с лева, лакоћом газеле прескаче Дунав. Увлачећи се у остатке покрпљене тренерчице пред јутарњом свежином, деран певуши мелодију Првог гласа. Овај и друге богослужбене каноне упиће из прикрајка, трећу годину шврљајући припратом храма посвећеног имењаку архистратигу.

„Роћко мој”, обујмивши шаком главу крмељавом, „наћу ти ја љекара, да ти то излијечи. Ништа ти не брини”, носом дотаче њушкицу створа, који, ваљда потакнут толиком љубављу, почне да преде.

„Види, на! Ништа не видиш на ту страну. Овдје, па овдје! Лудице, ух, како си! – не би преживио ни дана да те оставим”, потуриће му мрвице хлеба што их је у пролазу зграбио са стола.

Гаврило ће се неки сат касније, нечујан, мекоћом сенке, створити у броду цркве, стајући, као и увек, на трећу, црвену коцку црвено-црног пода. Сада пак одмах иза косог стуба светла, које озго, из беспризивне даљине струји бескрају, а коме се на путу нашао овај крто-акустични храм, његово високо, поуско окно.

Појац запевајући доврши Апостоле, кад се у Гавриним недри-ма, заголицавши га, узврпољи Роћко. Закикотан, осврнут, детић се судари са оштро избораним лицем смркуте Милеве, безидејним погледом Лунета, напослетку га дотакне и разнежено кривељење једва живе баба Јустине.

Време за које, поштапајући се њим, појац Јова раскречи навоњ, да јереј Михајло на њега постави Јеванђеље, златом орнаментисан оков:

„У време оно, њролазећи Исус виде човека слепа од рођења”, срицаће га по Јовану, „и зајийиаше ја ученици њејови јоворећи:

Рави, ко саїреци, овај или родитељи њеџови, ите се роди слей? Исус одговори: Не саїреци ни он ни родитељи њеџови неџо да се јаве дела Божија на њему. Мени ваља чиниџи дела Оноџа који ме џосла, док је дан. Долази ноћ кад нико не може радџиџи. Док сам у свеџу, свеџлостџи сам свеџу. Рекавџи ово, џљуну на земљу и начини блаџо од џљувачке, и џомаза блаџом очи слейоме. И рече му: Иди умиџ се у бањи Силоамској, џџиџо џреведено значи: џослан...”

Елем, да су присутни осмотрили Гаврила, као што су то ретко, већма намрштени чинили, може-бити спасили би на њему сенку. Ову пак, вероватно, не би знали и да објасне, укажу у чему се промена огледа. Међутим, непобитно, нешто се збило. Најлакше, најлогичније би било рећи да је волшебна јавка одраз унутрашњег плана. Последица дубинског покрета душе дечака, да се, дакле, десила у духу, те да је, као што тако заправо увек с тим бива, тело, овај само мутно рефлектовало.

„Тада Јудејци не вјероваше за њеџа да је био слијеџ и џроџлегао, срицаџе свештенослужитељ, „док не дозваше родитеље џоџа џџиџо је џроџлегао, и заџиџиџаше их џовореџи: Је ли ово син ваџц за коџа ви кажешџе да се роди слијеџ?”

Но, биће да је само онај воајерски сателит, дрско шпијунирајући са стратосферног видиковца, педантно попут шваље крпеџи виртуелну Гугл-мапу, да је само та роботска авет, кажем, лоцирала путању Гавриловог кретања – од момента када је прекрстивши се искорачио из богомоље, завукао у бузак зида шупице, дворишног бедема и офуцаног јоргована. Баздљиво ћоше, обрасло сухом маховином, заклоњено од залуталог намерника, тамо неког случајног госта, коме опет, ни на крај пустопољне, холограмски празне људске памети, опрхрване бригом, светским проблемима, није могло пасти, ни на који начин није могло допрети, докотрљати се, пробити, просврдлати (ма коју технику и начин да замислимо), ово што ће се управо десити – када млађани Протић, најмлађе од четворо деце избеглица из Републике Српске, скоро па редовни ученик другог разреда Српске школе у Будимпешти, код учитељице Катарине, плунувши на земљу, прстићем направи блато. Чврсто обујмивши шаком закопрцаном мачету главу, трпеџи док га оно, отимајући се дивље гребе, калом брже-боље премаже бронкасто закрашћено око мачора. До краја трапаво, круто милујући прљаво ућбану длаку, кржљаво створење, које се тад гласно предући умирило, да би му у крилу најпосле и закуњало, на таласу литургијске мелодије, које из Гаврила, из његових вулкански живих ћелија, крви и лимфе, прокључалих емоција потихо потекеше.